

ΠΡΟΣΩΠΑ

Σε ένα διήγημα πρέπει να έχω έναν τουλάχιστον πρωταγωνιστή και κάποιους δευτερεύοντες χαρακτήρες. Κανένα πρόσωπο δεν είναι αδιάφορο. Όλα τα έχω συνειδητά επιλέξει προκειμένου να εκφράσω μέσω αυτών τις απόψεις μου. Στην πραγματικότητα τα πρόσωπα που τοποθετώ στην ιστορία μου είναι φορείς των δικών μου ιδεών, είναι πρόσωπα-σύμβολα.

-Έχω λοιπόν να σκεφτώ τα ακόλουθα:

α. Σχολιάζω εγώ ο ίδιος τους χαρακτήρες ή αφήνω τα χαρακτηριστικά τους να εμφανιστούν μέσα από τις ίδιες τους τις πράξεις και τα λόγια τους; Το δεύτερο – που στη λογοτεχνία αποκαλείται «δραματική μέθοδος» παρουσίας των προσώπων-είναι σαφώς προτιμότερο για να αφήσω τον αναγνώστη ανεπηρέαστο να σχηματίσει τη δική του γνώμη χωρίς εγώ να τον κατευθύνω. Τους χαρακτήρες δηλαδή τους «πλαγιοκοπούμε», τους διαγράφουμε από λεπτομέρειες, υπαινιγμούς και όχι κατά μέτωπο. Μάλιστα, είναι αποδεκτή η πεποίθηση στον κύκλο των λογοτεχνών ότι όσο πιο ώριμος είναι ο συγγραφέας, τόσο περισσότερο αποσύρεται από την ιστορία.

β. Το διήγημά μου δε θα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν εντός του δεν παρουσιάζεται ένα είδος σύγκρουσης-προβλήματος που ο ήρωας προσπαθεί να λύσει. Η σύγκρουση μπορεί να προκύψει από κάποιον ανταγωνιστή, δευτερεύοντες χαρακτήρες ή ακόμα και μέσα στην ψυχή του ήρωα. Γενικά για να υπάρχει διήγημα εκτός από το κεντρικό αφηγηματικό γεγονός, χρειάζεται η αντίθεση, ένας σημαντικός μηχανισμός παραγωγής νοήματος. Γι' αυτό, μέσα σε ένα ομοιόμορφο περιβάλλον εισάγουμε ένα στοιχείο που θα ξενίσει τον αναγνώστη και θα προκαλέσει τη συναισθηματική του συμμετοχή, αφού πρωταρχικός σκοπός της λογοτεχνίας είναι η συν-κίνηση. Η ανατροπή μπορεί να επιτευχθεί με: χιούμορ, ειρωνεία, σάτιρα, υπερβολή, απροσδόκητη εξέλιξη, αυτοσαρκασμό και γενικά με όλα εκείνα τα στοιχεία που υπονομεύουν την «κανονική», «φυσιολογική» εξέλιξη.

γ. Ο πρωταγωνιστής(ή πρωταγωνιστές) θα εξελιχθεί στο τέλος της ιστορίας ή θα μείνει στάσιμος εσωτερικά;

ΜΥΘΟΣ-ΠΛΟΚΗ

Μύθος είναι η ιστορία που θέλω να αφηγηθώ, π. χ ο Όμηρος θέλησε να αφηγηθεί την ιστορία της επιστροφής του Οδυσσέα στο σπίτι του στην Ιθάκη μετά τη λήξη του Τρωικού πολέμου.

Πλοκή είναι ο τρόπος που θα επιλέξω για να πω την ιστορία, η τρόπος με τον οποίο θα την οργανώσω, το σύνολο των τεχνικών μέσων που θα μεταχειριστώ, με λίγα λόγια η τεχνική μου.

-Κάποιοι λένε πως «τα όρια ενός συγγραφέα είναι τα όρια της τεχνικής του». Και είναι εύλογο, αφού ειδικά στις μέρες μας που έχουν ειπωθεί πια τα πάντα, αυτό που κυρίως κάνει τη διαφορά είναι το πώς θα πούμε την ιστορία μας και όχι τόσο το τι αυτή περιέχει.

- Στο σημείο αυτό θα χρειαστεί να γίνουν κάποιες επισημάνσεις. Καλό είναι να τις προσέξετε:

α. Είναι σημαντικό να αναλογιστείτε γιατί γράφετε ό, τι γράφετε; Υπάρχει κάποιο μήνυμα που θέλετε να μεταδώσετε με το έργο σας; Εντοπίστε το και μην ξεχνάτε ότι κάθε πρόταση μέσα στο έργο σας δεν πρέπει να βρίσκεται τυχαία εκεί αλλά να ικανοποιεί μια πρόθεσή σας.

β. Όσο και αν επιθυμείτε να αντλήσετε από τα προσωπικά σας βιώματα, να το κάνετε με προσοχή. Συχνά χάνουμε το μέτρο όταν η αφήγηση στρέφεται γύρω από αυτά που έχουμε ζήσει με αποτέλεσμα να υποπίπτουμε σε δύο «θανάσιμα» για τους λογοτέχνες σφάλματα: τη συναισθηματολογία/λυρισμό και το διδρακτισμό. Αυτό δε σημαίνει ότι το έργο μας πρέπει να είναι ψυχρό και κενό ζωής, απλώς με μέτρο το μελό και οι συναισθηματικές εξάρσεις που «κραυγάζουν» από μακριά. Ο διδρακτισμός πάλι είναι η φυσική μας τάση να θέλουμε να μεταδώσουμε στον αναγνώστη μέρος από τη σοφία μας, που συχνά γίνεται κουραστική ηθικολογία, σύνθημα και προπαγάνδα. Καλό είναι να αποφεύγεται. Αν η ιστορία μας έχει να μεταδώσει κάποια συγκίνηση, προβληματισμό ή γνώση, αυτό θα γίνει μέσα από την ίδια τη δράση και όχι μέσα από τα σχόλιά μας γι' αυτή τη δράση. Είναι ωστόσο θεμελιώδες να υποβάλλεται μια ατμόσφαιρα και εντυπώσεις.

γ. Κάποιος άλλος πάλι είχε πει ότι «ένας συγγραφέας δε φαίνεται τόσο από αυτά που γράφει όσο από αυτά που σβήνει». Και είναι αλήθεια ότι στην προσπάθειά μας να τα πούμε όλα, γινόμαστε φλύαροι, εξηγούμε τα πάντα στον αναγνώστη και δεν τον αφήνουμε κι αυτόν να κοπιάσει λίγο για ανακαλύψει το κείμενο κάτω από τις λέξεις. Στην Τέχνη γενικά οφείλουμε να σιωπούμε περισσότερο απ' όσο μιλάμε, συγκρατούμε τη δίψα μας να μιλάμε για διάφορα. Η τέχνη της αφαίρεσης είναι πολύ σημαντική. Γι' αυτό, μη διστάσετε να σβήσετε πολλά που εννοούνται όταν θα έχετε ολοκληρώσει την πρώτη γραφή του έργου σας. Μη διστάσετε ακόμη να ζητήσετε τη γνώμη και άλλων για κάτι που σας ζορίζει. Ίσως σας δώσουν ιδέες που αρχικά δεν είχατε φανταστεί.

δ. Ειδικότερα, όσον αφορά το τέλος της ιστορίας μου, είναι αυτό απροσδόκητο ή έχω προετοιμάσει σταδιακά τον αναγνώστη γι' αυτό; Είναι μονοσήμαντο ή επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες; Μήπως μένει ανοιχτό, που είναι χαρακτηριστικό του μοντερνισμού;(συνηθίζεται στη λογοτεχνία μάλιστα, η σπουδαιότητα ενός συγγραφέα να εξαρτάται από την πολλαπλότητα της ανάγνωσης που επιδέχονται τα έργα του). Χαρακτηριστικά σας αναφέρω ότι ένας σύγχρονος νομπελίστας συγγραφέας από την Πορτογαλία, ο Ζοζέ Σαραμάγκου σε ένα έργο του έδωσε δύο διαφορετικά τέλη.

ε. Οι λέξεις που επιλέγω να χρησιμοποιήσω αυτομάτως δημιουργούν το ύφος του λόγου μου. Το ύφος είναι μορφή: μετάβαση από την καθημερινή χρήση της γλώσσας σε μια λογοτεχνική χρήση της. Οφείλω να βρω την κατάλληλη γλωσσική ένδυση για το θέμα που με απασχολεί. Με απλά λόγια η γλώσσα μου πρέπει να είναι αντίστοιχη του θέματος που επέλεξα να παρουσιάσω. Δεν μπορώ δηλαδή, π.χ. να επιθυμώ να αφηγηθώ μία ιστορία κατά τη διάρκεια μιας εγχείρησης σε ένα νοσοκομείο και να μην αναφερθώ καθόλου σε ορολογία ιατρική, σε εργαλεία κατά τη διάρκεια της επέμβασης κλπ. Επιπλέον, η λογοτεχνία οφείλει να μεταδίδει μια ψευδαίσθηση επισημότητας, δηλαδή το ορθό είναι να αποφεύγεται η προφορικότητα στην αφήγηση(με εξαίρεση τους διαλόγους) και οι τετριμμένες εκφράσεις.

στ. Εκεί που υποτίθεται δεν παρεμβαίνει καθόλου ο αφηγητής είναι ο διάλογος. Ο διάλογος είναι ένα αυτούσιο κείμενο πραγματικότητας που ζωντανεύει πάντα την αφήγηση γι' αυτό και πρέπει να του δίνουμε τη δέουσα προσοχή.

ζ. Συχνή είναι και η προσωποποίηση άψυχων αντικειμένων, ζώων κλπ, πχ σπίτια που μιλάνε, ζώα που εκφράζουν συναισθήματα, αν και αυτό στο σύγχρονο μυθιστόρημα θεωρείται ξεπερασμένο και αφελές.

η. Οι συγγραφείς συχνά απομακρύνονται από την παραδοσιακή στίξη, δηλαδή πολύ απλά χρησιμοποιούν ελάχιστα σημεία στίξης. Αυτό μπορεί να γίνει για ποικίλους λόγους. Οι δύο επικρατέστεροι είναι: α. η ανάγκη τους να απελευθερωθούν από τη στίξη(κόμματα, ερωτηματικά, θαυμαστικά, εισαγωγικά κλπ) που νιώθουν ως καταπίεση της δημιουργικότητάς τους β. λόγοι επίδειξης και εντυπωσιασμού.